

**Åtvidabergs
kommun**

Program för folkhälsoarbete i Åtvidabergs kommun

ÅKF: 2018:18

Dnr: ATVKS 2018-00724 003

Antagen: Kommunfullmäktige 2018-11-28, §131

Reviderad:-

Dokumentansvarig förvaltning: Kommunledningsförvaltningen, kansliavdelningen

Dokumentet gäller för: Kommunstyrelsen och dess underlydande förvaltningar

Dokumentet gäller till och med: 2022-12-31

Åtvidabergs kommun

Besöksadress: Adelsvärdsgatan 7 · Postadress: Box 206, 597 25 Åtvidaberg · Tel: 0120-830 00 · Fax: 0120-352 29 · E-post kommun@atvidaberg.se

www.atvidaberg.se

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Mot en hållbar utveckling	4
Hållbarhetsprogram för Åtvidabergs kommun.....	5
Folkhälsa är en viktig del av en hållbar utveckling.....	5
Sveriges folkhälsopolitiska målområden	6
Östgöta-kommissionen för en jämlik hälsa	7
Deklaration om folkhälsa i Östergötland	8
Lokalt folkhälsoarbete i Åtvidaberg	8
Syfte och mål med programmet	8
Mål och delmål	8
Process för genomförandet	9
Utgångspunkter för arbetet	10
Ansvar för genomförandet	10
Uppföljning.....	10
Referenser	11

Sammanfattning

Den 1 mars 2017 antog kommunstyrelsen i Åtvidaberg *Deklaration om folkhälsa i Östergötland- Avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och Region Östergötland*. Åtvidabergs kommun har därmed förbundit sig att ta fram någon form av aktivitetsplan alternativt integrera arbetet i ordinarie styrning och ledning.

Kommunledningsförvaltningen har genom kommunens folkhälsostateg tagit fram ett förslag på program för folkhälsoarbete i Åtvidabergs kommun som ska ses som ett svar på deklARATIONEN. Programmet är ett kommunövergripande styrdokument som är giltigt till och med 2022.

Syftet med programmet är att ge en samlad beskrivning för hur Åtvidabergs kommun ska arbeta med strategiskt folkhälsoarbete. Programmet ska ses som ett ramverk och en viljeriktning för kommunens långsiktiga arbete med övergripande strategiskt folkhälsoarbete.

Det övergripande målet med kommunens folkhälsoarbete är att bidra till att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa hos befolkningen. I ett större perspektiv bidrar arbetet till en hållbar samhällsutveckling.

Mot en hållbar utveckling

Vi lever idag i ett globalt samhälle och saker vi gör här i Åtvidaberg kan få effekter på andra sidan jorden – både på gott och ont. Kommunen är en stor organisation som verkar inom många olika områden och har därmed även ett stort ansvar i att vara med och bidra till en hållbar utveckling för alla. En hållbar utveckling brukar definieras som "en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov" (UN:s WCED, 1987). En hållbar utveckling består av tre dimensioner; ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. För att utvecklingen framåt ska kunna vara hållbar måste hållbarhet uppnås inom alla tre dimensionerna. De tre dimensionerna måste också hela tiden samverka och förhålla sig till varandra för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Figur 1. De tre dimensionerna för hållbar utveckling

I september 2015 lanserade FN Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 är en utvecklingsagenda som består av 17 globala mål samt 169 delmål. I agendan tas ett helhetsgrepp kring hållbar utveckling och man betonar att de tre olika perspektiven är lika viktiga och ömsesidigt beroende av varandra. Sverige är ett av de många länder i världen som har antagit de 17 globala utvecklingsmålen och nu måste de implementeras nationellt, regionalt och lokalt för att de ska kunna uppfyllas.

Figur 2. De 17 globala målen för hållbar utveckling. Bildkälla: UNDP

Hållbarhetsprogram för Åtvidabergs kommun

För att säkerställa att Åtvidabergs kommun går mot en hållbar utveckling har ett hållbarhetsprogram tagits fram som kommunfullmäktige antog i december 2016. Syftet med hållbarhetsprogrammet är att ge en samlad beskrivning av hur Åtvidabergs kommun som organisation ska bidra till att uppnå de globala, nationella och regionala målen som är kopplade till hållbarhetsfrågor.

Hållbarhetsprogrammet redovisar politiska ställningstaganden för kommunens långsiktiga hållbarhetsarbete baserat på lokala behov, förutsättningar och prioriteringar och utgår från de globala målen samt Sveriges miljömål och folkhälsomål. I hållbarhetsprogrammet har fem hållbarhetsfaktorer tagits fram. Dessa ska ses som en grund för att kunna uppnå en hållbar utveckling i Åtvidabergs kommun.

DE FEM HÅLLBARHETSFAKTORERNA

ETT TRYGGT OCH
ROBUST SAMHÄLLE

EN HÅLLBAR
KONSUMTION OCH
RESURSANVÄNDNING

EN ENERGIEFFEKTIV
OCH FOSSILFRI
KOMMUN

EN KEMIKALIESMART
KOMMUN

EN KOMMUN SOM
VÅRDAR OCH UTVECKLAR
NATUR- OCH KULTURVÄRDEN

Figur 3. Åtvidabergs kommuns hållbarhetsfaktorer

Folkhälsa är en viktig del av en hållbar utveckling

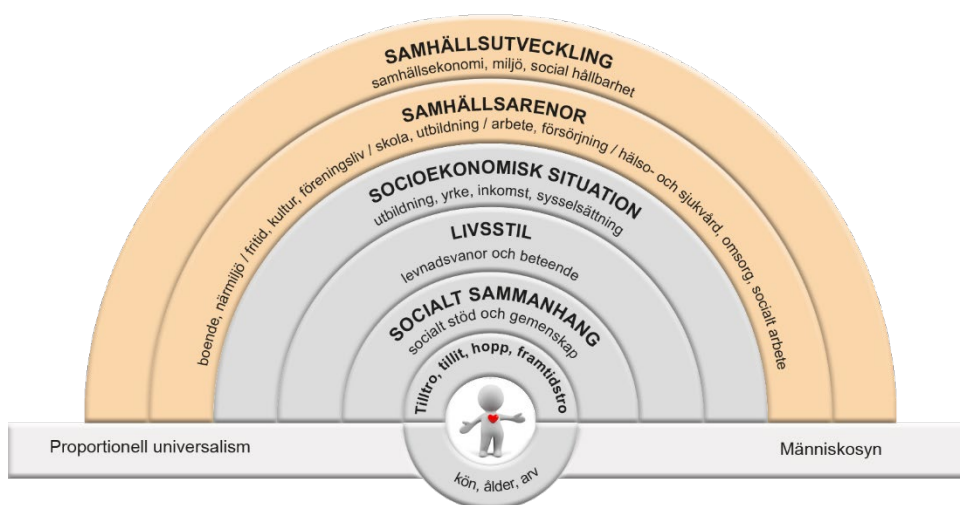
Arbetet för en hållbar utveckling och en god och jämlik hälsa går hand i hand. Av de 17 globala målen för hållbar utveckling har flera direkt bäring på jämlik hälsa med ett brett tvärsektorielt fokus på människors livsvillkor. En god och jämlik hälsa i befolkningen är därför både ett mål och en förutsättning för en hållbar samhällsutveckling (Socialdepartementet, 2018).

En god och jämlik hälsa innebär att hälsan i befolkningen är så god som möjligt och samtidigt så jämnt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. På nationell nivå redovisas oftast att invånarna mår bättre och blir friskare, men skillnaderna i hälsa ökar mellan grupper med olika livsvillkor och levnadsförhållanden. Mellan människor i olika yrken, med olika lång utbildning eller med olika stor inkomst finns påtagliga skillnader i hälsa, sjukdomsrisk och förväntad livslängd. Detta är den ojämlika ohälsan (Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa, 2016).

Befolkningens samlade hälsotillstånd är det som kallas för folkhälsa och folkhälsoarbete handlar om att arbeta för att främja hälsa och förebygga ohälsa i en befolkning. Det innebär systematiska insatser för att förbättra människors livsvillkor för att uppnå en god och jämnt fördelad hälsa. Folkhälsoarbete grundas på kunskap om befolkningens hälsa och sambandet mellan samhällets utformning och individers eller grupperns hälsa.

Ett strategiskt folkhälsoarbete är inriktat på hälsans bestämningfaktorer det vill säga de livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor som påverkar hälsan. Modellen nedan visar de samhälleliga förutsättningarna (orange färgade) som är avgörande för de individuella (grå färgade) bestämningfaktorer för hälsa. Samhällsinsatser behöver fördelas i förhållande till behoven, vilket innebär att alla ska kunna nås av insatser men i olika form och intensitet utifrån sina behov. Detta förhållningssätt brukar benämnas proportionell universalism. För att förbättra hälsan för alla och samtidigt minska hälsoskillnaderna krävs det såväl generella åtgärder på strukturell nivå som riktade åtgärder (Folkhälsomyndigheten, 2018). Modellen visar att hälsa inte enbart är en fråga för den enskilda individen, utan det är en fråga för samhället i stort.

Figur 4. "Östgötamodellen för jämlik hälsa – ett samspel mellan individ, miljö och samhälle". Framtagen av Jolanda van Vliet och Margareta Kristenson, 2014, baserad på hälsans bestämningfaktorer av Dahlgren och Whitehead, 1991.

Folkhälsoarbetet är sektorsövergripande eftersom det fokuserar på hälsans bestämningfaktorer. Detta sektorsövergripande perspektiv innebär att folkhälsoarbete inte är en enskild del utan resultat uppnås genom att folkhälsoperspektivet integreras i och utgör en del av andra sektorer och områden. Andra sektorsövergripande områden är till exempel jämställdhet, integration och miljöfrågor. Då folkhälsoarbetet är sammankopplat med andra sektorsövergripande områden är det viktigt att skapa synergier mellan perspektiven för att motverka risken för konkurrens mellan de olika perspektiven (Socialdepartementet, 2018).

Sveriges folkhälsopolitiska målområden

Sveriges riksdag antog i juni 2018 propositionen *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*. Propositionen uppmärksammar att hälsoläget i Sverige i huvudsak är gott men att det finns påtagliga skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället som bör uppmärksammas. Det fastslås att en medveten folkhälsopolitik kan och bör förbättra villkoren för de grupper som är socialt och ekonomiskt mest utsatta och som därmed löper störst risk att drabbas av ohälsa

och för tidig död. Vidare konstateras att en befolkning som är frisk och mår bra skapar bättre förutsättningar för välbefinnande och ökad tillväxt genom minskad sjukfrånvaro, ökad sysselsättning, högre produktivitet och minskade behov av vård och omsorg.

Det övergripande nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation (en generation är ca 30 år, en tidsrymd som motsvarar åldersskillnaden mellan en generation och den följande).

Följande målområden är avgörande för att nå en jämlik hälsa:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

I propositionen framhålls att folkhälsoarbetet är ett gemensamt ansvar och kräver insatser från de flesta sektorer i samhället. Det gäller för både offentliga och privata verksamheter till ideella organisationer och individer själva. Regeringen vill med propositionen uppmana alla dessa aktörer att aktivt arbeta med att främja en god och jämlik hälsa och verka för regeringens målsättning att sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Östgötakommisionen för jämlik hälsa

Under 2013-2014 arbetade en kommission för folkhälsa, (Östgötakommisionen) med att belysa hälsoläget i Östergötland. Kommisionen tog fram en rapport som innehåller rekommendationer både för länet och lokalt i kommunerna.

Rekommendationerna syftar till att bidra till ett samhälle som ger människor tilltro till egen förmåga, tillit till andra, hopp och framtidstro. Ansatsen är att rekommendationerna skall ses som en inledning på ett långsiktigt arbete i Östergötland med målet att skapa samhälleliga förutsättningar för en mer jämlik hälsa.

Analys av data från Östergötland visar att det finns påtagliga sociala skillnader i hälsa, även i Östergötland. Östgötakommisionens analys av folkhälsoläget i Östergötland visar att det finns hälsoskillnader i för alla de olika hälsomåttens såsom förlorade levnadsår, insjuknande och död i hjärtsjukdom, ohälsotal, självsattad hälsa, psykisk hälsa och karies. Dessa skillnader återkommer vid olika former av jämförelser, det vill säga mellan kön, ålder, födelseland, socioekonomisk situation och kommun (Östgötakommisionen för jämlik hälsa, 2014).

Deklaration om folkhälsa i Östergötland

Den 1 mars 2017 antog kommunstyrelsen i Åtvidaberg *Deklaration om folkhälsa i Östergötland- Avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och Region Östergötland*. Deklarationen grundar sig på Östgötakommissionens slutrapport och innehåller ett antal rekommendationer för vad som påverkar hälsan på olika nivåer och i olika samhällsarenor. Dokumentet ska användas i det fortsatta arbetet för en jämlik hälsa i länet och innebär att Åtvidabergs kommun förbinder sig att ta fram någon form av aktivitetsplan alternativt integrera arbetet i ordinarie styrning och ledning.

Lokalt folkhälsoarbete i Åtvidaberg

Åtvidabergs kommun är med sin närhet till befolkningens vardagsliv en viktig aktör för att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa. Kommunen ansvarar för flera av de välfärdstjänster som ur ett livscykelperspektiv har mycket stor påverkan på befolkningens hälsa. Det handlar till exempel om hur social omsorg och skola fungerar, om hur bostads- och samhällsplaneringen bedrivs eller i vilken mån det finns kultur- och fritidsaktiviteter som på olika sätt främjar hälsan.

Åtvidabergs kommun bedriver redan i den ordinarie verksamheten ett arbete som på många sätt påverkar folkhälsoutvecklingen hos befolkningen. På så sätt är folkhälsoarbetet en naturlig del av det vardagliga arbetet i kommunen. Det som saknas är ett strategiskt folkhälsoarbete med fokus på systematiska insatser för att förbättra människors livsvillkor och uppnå en god och jämlikt fördelad hälsa. Att prioritera folkhälsoarbetet i Åtvidabergs kommun är en del av ett framgångsrikt arbete mot en hållbar utveckling!

Syfte och mål med programmet

Syftet med föreliggande program är att ge en samlad beskrivning för hur Åtvidabergs kommun ska arbeta med strategiskt folkhälsoarbete. Programmet ska ses som ett ramverk och en viljeriktning för kommunens långsiktiga arbete med övergripande strategiskt folkhälsoarbete.

Programmet är giltigt till och med 2022 och gäller för hela kommunorganisationen. Programmet ska även ses som ett svar på *Deklaration om folkhälsa i Östergötland- Avsiktsförklaring mellan Östergötlands kommuner och Region Östergötland* där Åtvidabergs kommun förbundit sig att ta fram någon form av aktivitetsplan alternativt integrera arbetet i ordinarie styrning och ledning.

Mål och delmål

Det övergripande målet med kommunens folkhälsoarbete är att bidra till att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa hos befolkningen. I ett större perspektiv bidrar arbetet till en hållbar samhällsutveckling.

För att nå det övergripande målet har ett antal delmål identifierats:

- Kommunledningsförvaltningen sammanställer under 2019 en folkhälsorapport som beskriver befolkningens hälsa ur ett övergripande perspektiv
- Samtliga förvaltningar har under 2019 kartlagt vad som görs i dag utifrån Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa. Kartläggningen görs i samarbete med kommunens folkhälsostateg
- Samtliga förvaltningar har aktiviteter i verksamhetsplan för 2020, 2021, 2022 som är i linje med Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa

Process för genomförande

Program för folkhälsoarbete i Åtvidabergs kommun ska fungera som styrdokument och gäller under perioden 2018-2022. Nedan beskrivs process för genomförande av programmet utifrån de identifierade delmålen där tillvägagångsätt, ansvar, tidsplan och uppföljning beskrivs.

Delmål	Tillvägagångsätt	Ansvar	Tidsplan	Uppföljning
Kommunledningsförvaltning en sammanställer under 2019 en folkhälsorapport som beskriver befolkningens hälsa ur ett övergripande perspektiv	Relevant statistik sammanställs, analyseras och presenteras för ledningsgrupper inom respektive förvaltning och kommunstyrelsen	Folkhälsostateg	Kvartal 3 och 4 2018	Framtagen folkhälsorapport redovisas under 2019
Samtliga förvaltningar har under 2019 kartlagt vad som görs i dag utifrån Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa. Kartläggningen görs i samarbete med kommunens folkhälsostateg	Genomföra dialoger med ledningsgrupp inom respektive förvaltning utifrån Östgöta-kommissionens rekommendationer	Folkhälsostateg och förvaltningschefer	Kvartal 1 och 2 2019	Folkhälsostateg sammanställer och återredovisar till förvaltningarna
Samtliga förvaltningar har aktiviteter i verksamhetsplan för 2020, 2021, 2022 som är i linje med Östgöta-kommissionens rekommendationer för jämlik hälsa	Genomföra dialoger med ledningsgrupp inom respektive förvaltning	Folkhälsostateg och förvaltningschefer	Kvartal 1 och 2 2019, 2020, 2021	Årligen i samband med budgetprocessen

Utgångspunkter för arbetet

Ett antal utgångspunkter för det strategiska folkhälsoarbetet i Åtvidabergs kommun har identifierats:

- Att folkhälsoperspektivet integreras i ordinarie styrning och ledning inom ramen för hållbarhetsprogrammet
- Att arbetet bedrivs utifrån Östgötakommissionens rekommendationer
- Att tillämpa en människosyn som bygger på alla människors lika värde där alla oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, klasstillhörighet, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller ålder ska ges samhällseliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa
- Att tillämpa ett arenaperspektiv vilket innebär att arbetet bedrivs utifrån olika samhällsarenor där människor befinner sig som boende och närområde, fritid och kultur, skola och utbildning, arbete och försörjning, omsorg samt hälso- och sjukvård
- Att folkhälsoarbetet bedrivs i samverkan över förvaltningsgränser inom kommunorganisationen. Samverkan ska även ske mellan kommunen, andra myndigheter och externa aktörer på lokal, regional och nationell nivå
- Att insatser sker utifrån principen om proportionell universalism, vilket innebär att alla ska kunna nås av insatser men i olika form och intensitet utifrån sina behov
- Att folkhälsoutvecklingen följs i befolkningen genom uppföljning av indikatorer

Ansvar för genomförandet

Folkhälsoarbete är ett sektorsövergripande område som alla nämnder, utskott, styrelser och förvaltningar har ett ansvar för i Åtvidabergs kommun. Program för folkhälsoarbete i Åtvidabergs kommun är på så sätt kommunövergripande. Ytterst ansvarig nämnd för strategiskt folkhälsoarbete är kommunstyrelsen.

Kommundirektören har ansvar för övergripande samverkan och strategisk ledning vilket innebär styrning och ledning av kommunens tjänstemannaorganisation. Förvaltningschefen ansvarar i respektive förvaltning för att arbeta i enlighet med programmet och att frigöra personella resurser för medverkan i genomförandet av programmet.

Kommunens folkhälsostrateg har det övergripande ansvaret för att initiera, samordna, stödja, följa upp och utvärdera folkhälsoarbetet inom den kommunala organisationen. Folkhälsostrategen är kommunens representant i nätverk gällande folkhälsa på lokal, regional och nationell nivå. Rollen innebär även att samla in kunskap och omvärldsbevaka inom folkhälsoområdet.

Uppföljning

Uppföljning av genomförandet av programmet görs genom en delredovisning under 2020 och en slutredovisning under 2022. Fokus i uppföljningen ligger på process och genomförande av aktiviteter. Uppföljningen av verksamheternas mål sker i samband med budgetuppföljning och redovisas i årsredovisningen varje år.

Referenser

Delbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa (2016). *Det handlar om jämlik hälsa – utgångspunkter för Kommissionens vidare arbete*. Stockholm (Statens offentliga utredningar 2016:55)

Folkhälsomyndigheten (2018). *Jämlik hälsa: kompetenser för sektorsövergripande samarbete*. Tillgänglig:

<http://www.healthycities.se/uncategorized/utbildningsmodul-klar-jamlik-halsa-kompetenser-for-sektorsovergripande-samarbete/>

Socialdepartementet (2018). *God och jämlik hälsa – en utvecklad folkhälsopolitik*. Stockholm. Regeringens proposition (2017/18:249)

United Nations World Commission on Environment and Development (WCED) (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Östgotakommisionen för jämlik hälsa (2014). *Östgotakommisionen för folkhälsa – slutrapport*. Tillgänglig:

<https://vardgivarwebb.regionostergotland.se/Startsida/Verksamheter/Halso--och-vardutvecklingscentrum/Verksamhetsutveckling-Vard-och-Halsa/Halsoframjande/Ostgotakommisionen-for-jamlik-halsa/>